

Paragraaf 2: Weerstandsvermogen en risicobeheersing

2.1 Algemeen

Het weerstandsvermogen is de mate waarin de gemeente in staat is om de gevolgen van risico's op te vangen zonder dat het beleid of de uitvoering daarvan in gevaar komt.

Het weerstandsvermogen is afhankelijk van de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit (hoeveel middelen zijn er nodig om alle risico's op te kunnen vangen). Beide elementen komen in het vervolg van deze paragraaf aan de orde.

2.2 Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit geeft aan hoeveel middelen beschikbaar zijn om eventuele risico's op te kunnen vangen. De volgende onderdelen maken deel uit van de beschikbare weerstandscapaciteit:

- de algemene reserve;
- de onbenutte belastingcapaciteit;
- onvoorzien;
- stille reserves.

Berekening weerstandscapaciteit

<i>Onbenutte belastingcapaciteit</i>	2.046.000	
<i>Onvoorzien</i>	<u>19.500</u>	
Totale weerstandscapaciteit (exploitatie)		2.065.500
<i>Weerstandsvermogen</i>		
Algemene reserve	8.109.000	
Stille reserves	<u>334.000</u>	
Subtotaal		8.443.000
<hr/>		
Totale weerstandscapaciteit		10.508.500

2.2.1 Onbenutte belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin bij een financiële tegenvaller deze in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen of dat er ruimte is voor nieuw beleid. Wanneer het berekende gemiddelde OZB-tarief voor de gemeente lager is dan het percentage voor toelating tot artikel 12 is er in principe sprake van een onbenutte belastingcapaciteit. In de navolgende berekening is bij benadering aangegeven welke opbrengst deze verhoging genereert. Er is voor gekozen het verschil in percentages te vermenigvuldigen met de WOZ-waarde van de woningen + de WOZ-waarde van de niet-woningen.

OZB-percentages van de Woz-waarde voor toelating art.12		0,1952
Werkelijk gewogen % Woz-waarde gemeente		<u>0,1074</u>
Verschil		0,0878
Onbenutte belastingcapaciteit		€ 2.046.000

2.2.2 Stille reserves

Stille reserves hebben te maken met activa die te laag of tegen nul zijn gewaardeerd. De stille reserves maken alleen deel uit van de beschikbare weerstandscapaciteit als de betrokken activa op korte termijn (binnen 1 jaar) verkoopbaar zijn, verkoop van de stille reserves niet leidt tot een gat in de gemeentebegroting en verkoop de taakuitoefening van de gemeente niet aantast.

De volgende objecten kunnen tot de stille reserves worden gerekend:

- Garageboxen (3) aan de Dahliastraat te Hoogkarspel	€ 27.000
- Woning Dorpsweg 104 te Schellinkhout	€ 286.000
- Grond bij Lekerweg 8 (185 m ²)	€ 21.000
Totaal	€ 334.000

2.3 Risicomanagement en -beheersing

In de Jaarstukken 2016 is een nieuwe manier van het verkrijgen van risico's als sturingsinformatie gepresenteerd. Vanuit deze inventarisatie zijn destijds negen risico's naar voren gekomen. Inmiddels zijn wij verder in de tijd en heeft er een nadere inventarisatie plaatsgevonden. Er zijn momenteel 81 risico's geïnterpreteerd. Per risico is aangegeven hoe groot de kans is dat het risico optreedt en de (geld) gevolgen van het risico. Door kans en gevolg met elkaar te vermenigvuldigen wordt een risicoscore berekend. Aan de hand van de berekende risicoscores kan een risicokaart opgesteld worden.

De kansberekening wordt daarbij onderverdeeld in vijf niveaus. Deze kunnen als volgt worden uitgelegd:

Klasse	Kans	Percentage
1	< of 1 x per 10 jaar	10%
2	1x per 5-10 jaar	30%
3	1x per 2-5 jaar	50%
4	1x per 1-2 jaar	70%
5	1x per jaar of >	90%

De risicokaart ziet er als volgt uit::

Klasse impact

5 = / > € 500.000	6	5	4	2	6
4 = / > € 100.000 < € 500.000	2	4	8	2	6
3 = / > € 50.000 < € 100.000	2	4	4	4	5
2 = / > € 25.000 < € 50.000	1	3	2	4	5
1 < € 25.000		1	3	4	2
0 Geen geldgevolgen					
	10%	30%	50%	70%	90% kans

De risico's die in het rode gebied vallen (17), zijn de risico's welke 'een kans maal gevolg' hoger dan 15 hebben. Deze risico's worden in de volgende tabel nader uiteengezet. Daarbij wordt onderscheid gemaakt in het betreffende onderwerp van het risico, de beschrijving van het risico en de gewenste beheermaatregel. De kolom daarnaast geeft het maximaal financieel gevolg in duizenden euro's. Vervolgens worden de kansen en het effect (impact). De laatste kolom geeft inzicht in het financiële gevolg van het risico (bedrag x kans).

Op de risico's ten aanzien van IT (bijvoorbeeld cybercrime) en gesubsidieerde instellingen hebben analyses plaatsgevonden. Ten aanzien van de IT vindt in 2018 een IT audit plaats.

Onderwerp	Beschrijving van het risico	Gewenste beheermaatregel	Maximaal risico/omvang * € 1.000	Kans op optreden risico	Impact	Bedrag x kans x € 1.000
Juridische inbreng bij projecten.	Onvoldoende juridische inbreng bij projecten.	Projectmatig werken juist implementeren in de organisatie	100	5	4	90
Vaststellingsovereenkomst	Vaststellingsovereenkomst.	Voorziening maken of frictiepot verhogen	150	5	4	135
Jeugdhulp	Kinderen worden blootgesteld aan onveilige situaties waar de gemeente voor verantwoordelijk is. Dat kan zijn in een jeugdvoorziening in de gemeente, of op school, zwembad, speeltuin etc.	Protocol om na te gaan waarvoor de gemeente verantwoordelijk gesteld kan worden en waar dan toezicht moet worden gehouden bijv. Illegale bewoning.	400	5	4	360
Kunstgrasveld van SC Spirit	Kunstgrasveld van SC Spirit 30 moet uiterlijk 30 juni 2018 gekeurd zijn. Bij afkeuring bestaat de kans dat de gehele toplaag vervangen moet worden.		200	5	4	180
Niet voldoen aan wet- en regelgeving	Het niet voldoen aan wet- en regelgeving bij decentralisaties (Jeugdwet / Wmo) waardoor de Inspectie voor de Gezondheidszorg een bestuurlijke boete oplegt (€ 3.350 tot € 16.750 per keer).	Imagoschade (politiek) is moeilijk te dekken. Bewustwording en kennisdeling is belangrijk.	100	5	4	90
Onveilige situaties voor kinderen	Kinderen worden blootgesteld aan onveilige situaties waar de gemeente voor verantwoordelijk is (Jeugdwet).	Imagoschade (politiek) is moeilijk te dekken. Bewustwording en kennisdeling is belangrijk.	400	5	4	360
Besluitvorming	Onjuiste besluitvorming, niet tijdig beslissen, bezwaar en beroep.	4-ogen en kennismangement	50	5	3	45
Juridische control	Ontbreken van juridische control.	Prioriteit aan interne controle stellen.	50	5	3	45
Fiscale kennis	Geen controle op BTW / VPB / LH, waardoor er enerzijds geld blijft liggen en anderzijds tijdrovend werk ontstaat door het herstellen van foutieve fiscale verwerking van nota's en facturen. Daarnaast kunnen er belastingboetes worden opgelegd n.a.v. fouten in de steekproef van de Belastingdienst inzake BTW en LH.	1. Toevoegen van een gespecialiseerde functie van fiscalist. 2. Door een contract met EFK Belastingadviseurs beschikt de SED en de gemeenten over een steekproeftool, mits goed opgezet, de Belastingdienst de uitkomsten overneemt. De steekproef moet nog worden opgezet.	92	5	3	83

Bebording openbare ruimte	Aansprakelijkheid openbare buitenruimte, onjuiste bebording.	Beheerplannen onderhoud wegen en groen.	50	5	3	45
Snippergroen	Inwoners maken onrechtmatig gebruik van gemeentegrond door er een bouwwerk op te zetten (snippergroen). Door verjaring raakt gemeente grond kwijt en ruimtelijk beeld kan aangetast worden.		50	5	3	45
MJOP	Bij het opstellen van de MJOP's is de verkoop van diverse objecten meegenomen als besparing. Wanneer deze verkopen niet (tijdig) gerealiseerd worden kan dit extra onderhoudskosten met zich meebrengen.	Actieve verkoop- en herontwikkelingsstrategie	200	4	4	140
Financieel garant staan voor gemeenschappelijke regelingen	De gemeente staat financieel garant voor gemeenschappelijke regelingen waarin we deelnemen. Bijvoorbeeld WerkSaam, CAW, GGD, Veiligheidsregio, etc. Tegelijkertijd zijn de organisaties autonoom in hun beleid.	Meer invloed uitoefenen in de begroting en het beleid van de organisaties waarin we deelnemen.	120	4	4	86
Aanbestedingsbeleid	Kiezen voor een verkeerde aanbestedingsprocedure door de budgetbeheerder/-houder, waardoor de gehele aanbesteding onrechtmatig is	- verplicht stellen van het gebruik van het startformulier - Bewustwording en kennisdeling vergroten - Comply or explain bij afwijkingen hiervan.	703	3	5	352
Informatiebeveiliging	Gehackt worden door externen met als doel informatie te stelen of data te vernietigen/onwerkbaar te maken voor winstbejag.	Firewall 24x7 monitoren. OS-systemen en middleware systemen up-to-date houden. Kennis en kunde intern beschikbaar hebben om zich hiertegen te wapenen.	800	3	5	400
Privacy schending	Data met persoonsgegevens verloren (privacy schending) door het stelen, verliezen van divices/analoge documenten met als gevolg een boete door de Autoriteit Persoonsgegevens.	1. Verbod op het meenemen van analoge documenten; 2. Beveiligen van data op devices middels encryptie-technologie; 3. Bewust worden van de organisatie door intern beleggen van workshops en kennisdeling; 4. Goede richtlijnen.	800	3	5	400
Gemeentefonds	De hoogte van de algemene uitkering (Samen de trap op trap af) is moeilijk te voorspellen .	Het binnen de organisatie houden van expertise op dit gebied.	500	3	5	250
		Overige risico's				4.848
		Totaal				7.954

Het totale financieel gevolg van alle risico's van de gemeente betreft € 7.954.000. Dit is aanzienlijk hoger dan het gepresenteerde bedrag in de Jaarstukken 2016. Dit komt omdat er een verdere inventarisatie bij de afdelingen heeft plaatsgevonden. Het beeld is nu dan ook volledig. Verder willen wij opmerken dat de inventarisatie van de risico's een dynamisch proces is. Voor het bepalen van het benodigde weerstandsvermogen moet een keuze gemaakt worden met welke mate van zekerheid de risico's worden afgedekt. We noemen dit ook wel het zekerheidspercentage. In de vastgestelde nota Weerstandsvermogen en risicomangement is bepaald dat de beschikbare weerstandscapaciteit minimaal gelijk moet zijn aan de hoeveelheid geld die nodig is om de geïdentificeerde risico's af te dekken met een zekerheidspercentage van 75% en maximaal gelijk moet zijn aan de hoeveelheid geld die nodig is om de geïdentificeerde risico's af te dekken met een zekerheidspercentage van 90%. De minimale grens (75%) van de benodigde weerstandscapaciteit voor de risico's is daarmee € 5.966.000 en de maximale grens (90%) van de benodigde weerstandscapaciteit voor de risico's bedraagt € 7.159.000.

De beschikbare weerstandscapaciteit is € 10.508.500 (zie de tabel op bladzijde 73). De benodigde maximale weerstandscapaciteit is € 7.159.000. Daarmee beschikken wij over een ratio weerstandsvermogen van 1,47 (beschikbaar in relatie tot benodigd).

Om het weerstandsvermogen te kunnen beoordelen is er een normtabel (zie onderstaande tabel) ontwikkeld door het Nederlands Adviesbureau Riscicomangement (NAR) in samenwerking met de Universiteit Twente. Het biedt een waardering van de berekende ratio. Ons weerstandsvermogen valt in de klasse B "ruim voldoende".

Waarderingscijfer	Ratio	Betekenis
A	>2,0	Uitstekend
B	1,4 – 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 – 1,4	Voldoende
D	0,8 – 1,0	Matig
E	0,6 – 0,8	Onvoldoende
F	<0,6	Ruim onvoldoende

2.4 Financiële kengetallen en toelichting kengetallen

Om de financiële positie van de gemeente inzichtelijker te maken schrijft het rijk een verplichte basisset van vijf financiële kengetallen voor. Kengetallen zijn getallen die de verhouding uitdrukken tussen bepaalde onderdelen van de begroting of de balans en kunnen helpen bij de beoordeling van de financiële positie van de gemeente.

De opgenomen kengetallen maken inzichtelijk over hoeveel financiële ruimte de gemeente beschikt om structurele en incidentele lasten te kunnen dekken of opvangen. Ze geven inzicht in de financiële wend- en weerbaarheid. De kengetallen moeten daarbij in samenhang en in onderlinge verhouding beoordeeld worden.

Onderstaande tabel geeft de berekende kengetallen van Drechterland weer.

Begroting jaar 2018

Verloop van de kentallen

Kengetallen:	verslag (t-2)	begroot (t-1)	begroot (t)	mrj (t+1)	mjr (t+2)	mjr (t+3)
	31-12-2016	31-12-2017	31-12-2018	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021
1 netto schuldquote						
a. zonder correctie doorgeleende gelden	9%	13%	45%	29%	20%	12%
b. met correctie doorgeleende gelden	-10%	-6%	28%	13%	4%	-3%
2 solvabiliteitsratio	61%	58%	52%	57%	58%	58%
3 structurele exploitatieruimte	2%	0%	2%	2%	3%	4%
4 grondexploitatie	21%	26%	28%	27%	24%	20%
5 belastingcapaciteit	104%	105%	106%	106%	106%	106%

Het ministerie van BZK heeft onderstaande signaleringswaarden opgesteld. Hierbij is A het minst risicovol, B gemiddeld en C het meest risicovol.

Specificering kengetal naar categorie	Cat. A	Cat. B	Cat. C
1. Netto schuldquote:			
a. zonder correctie doorgeleende gelden	< 90%	90 - 130 %	> 130 %
b. met correctie doorgeleende gelden	< 90%	90 - 130 %	> 130 %
2. Solvabiliteitsratio	> 50%	20 - 50 %	< 20%
3. Structurele exploitatieruimte	> 0%	0%	< 0 %
4. Grondexploitatie	< 20%	20 - 35 %	> 35%
5. Belastingcapaciteit	< 95 %	95 - 105 %	> 105 %

2.4.1a Netto schuldquote

De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen en zegt het meest over de financiële vermogenspositie van de gemeente. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. De netto schuldquote geeft aan of een gemeente investeringsruimte heeft of juist op haar tellen moet passen. Daarnaast zegt het kengetal ook wat over de flexibiliteit van de begroting. Hoe hoger de schuld is, hoe meer kapitaallasten er zijn (rente en aflossing) waardoor een begroting minder flexibel wordt. Het kengetal wordt berekend door het totaal van de geleende gelden weer te geven als percentage van de totale baten. Hoe lager het percentage des te gunstiger en minder risicovol.

Toelichting percentages

De netto schuldquote van een gemeente ligt meestal tussen de 0% en 90% (bron: ministerie van BZK). Bij een hogere netto schuldquote is de gemeenteschuld relatief hoog. Als de netto schuldquote boven de 130% uitkomt, dan bevindt de gemeente zich in de gevarenzone. De genoemde percentages zijn grove vuistregels. Drechterland heeft een netto schuldquote van 45%. Dit impliceert dat de gemeente een lage schuldenlast heeft.

2.4.1b Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Omdat bij leningen onzekerheid kan bestaan of ze allemaal worden terugbetaald, wordt dit kengetal zowel berekend inclusief als exclusief de doorgeleende gelden. Zo wordt duidelijk wat het aandeel van de verstrekte leningen in de exploitatie is en wat dit betekent voor de schuldenlast. Hoe lager dit percentage, hoe beter.

Toelichting percentages

De netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen bedraagt 28%. Drechterland zit ruim onder de signaleringswaarde van categorie A.

2.4.2 De solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Het eigen vermogen van een gemeente bestaat uit de reserves en het resultaat uit het overzicht van baten en lasten. Het gemiddelde voor alle gemeenten is circa 40% (bron: CBS). Hoe hoger dit percentage is, hoe gunstiger dit is voor de financiële weerbaarheid van de gemeente. Dit cijfer geeft dus een soort toekomstvisie weer.

Toelichting percentages

De solvabiliteitsratio van Drechterland ligt, met een percentage van 52%, boven het gemiddelde van 40% en is dan ook goed te noemen.

2.4.3 Kengetal grondexploitatie

De afgelopen jaren is gebleken dat de grondexploitatie forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. De boekwaarde van de voorraden is van belang, omdat deze moet worden terugverdiend bij de verkoop. De accountant beoordeelt ieder jaar of de gronden tegen een actuele waarde op de balans zijn opgenomen.

Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten en is een indicatie van het risico. Naarmate de inkomsten verder in de toekomst liggen, brengt dit meer rentekosten en risico's met zich mee. Een

grondexploitatie van 35% of hoger wordt als zeer risicovol beschouwd (bron: ministerie van BZK). Hoe lager het percentage des te geringer het risico.

Toelichting percentages

Drechterland zit met haar kengetal tussen de 20% en 28% (meerjarig). Dit komt omdat er drie grondexploitaties actief zijn of binnenkort opgestart worden. Doordat de kosten voor de baten uitgaan, loopt de boekwaarde eerst op en neemt na 2018 weer af. Alle grondexploitaties zijn actueel en laten in totaliteit een positief resultaat zien. Het risico is gemiddeld.

2.4.2 Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal is van belang om te kunnen beoordelen welke structurele ruimte een gemeente heeft om de eigen lasten te dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt een onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten. Wanneer het percentage negatief is, betekent het dat het structurele deel van de begroting onvoldoende ruimte biedt om de lasten te blijven dragen. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken.

De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves gedeeld door de totale baten en uitgedrukt in een percentage.

Toelichting percentages

Het percentage is in Drechterland de komende jaren positief (variërend van 2% in 2018 tot 4% in 2021). De structurele baten zijn dus hoger dan de structurele lasten.

2.4.5 Belastingcapaciteit: Woonlasten meerpersoonshuishoudens

De belastingcapaciteit geeft inzicht hoe de belastingdruk in de gemeente zich verhoudt ten opzichte van het landelijk gemiddelde. Een belastingcapaciteit van 100% is gelijk aan het landelijk gemiddelde. Een lage belastingcapaciteit houdt in dat de gemeente nog ruimte heeft om structurele baten te genereren. Als dit percentage laag ligt, betekent het dat de gemeente meer inkomsten uit belastingen zou kunnen verwerven. Of dit wel of niet gebeurt, is een beleidskeuze.

De definitie van het kengetal belastingcapaciteit is:

Woonlasten meerpersoonshuishouden in jaar t (het begrotingsjaar) ten opzichte van het landelijk gemiddelde in jaar t-1 (het jaar voorafgaand aan het begrotingsjaar) uitgedrukt in een percentage.

De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Het Coelo publiceert deze lasten ieder jaar in de Atlas van de lokale lasten. Onder de woonlasten worden verstaan de OZB en de rioolheffing en reinigingsheffing voor een woning met gemiddelde WOZ-waarde in die gemeente.

Toelichting percentages

De gemeentelijke tarieven zijn iets hoger dan de landelijke tarieven. Dit betekent dat de mogelijkheid om extra baten te genereren door de belastingen te verhogen beperkter zijn dan gemiddeld.

2.4.6 Samenhang kengetallen

De gemeente Drechterland heeft ten opzichte van de VNG-norm een lage schuldpositie. Dit komt doordat Drechterland weinig leningen heeft. De solvabiliteitsratio is goed en ontwikkelt zich de komende jaren nog iets positiever. De structurele exploitatieruimte laat zien dat de structurele lasten gedekt kunnen worden door de structurele baten.

Het weerstandsvermogen van de gemeente Drechterland is voldoende om financiële tegenvallers op te vangen. Op basis van de vijf kengetallen kan de conclusie getrokken worden dat er geen maatregelen genomen hoeven te worden.